

Mantar enfeksiyonları

Vücut yüzeyinde dermatofitler denilen, cildin üst tabakası, tırnak ve saç gibi yerlerde üreyen, küf benzeri mantarlarla enfeksiyon olmasıdır.

Geçiş genelde insandan insana veya hayvandan insana olabilir.

Mantar enfeksiyonu her yaşta olabilir.

Tinea capitis (saç mantarı), *tinea cruris* (kasık mantarı) ve *tinea pedis* (ayak mantarı), *tinea barba* (sakal), *tinea unguim* (tırnak) özel mantar enfeksiyonlarıdır. Diyabet gibi bazı hastalıklarda kandidial enfeksiyonlar daha fazla görülebilmektedir.

Atopi, topik ve sistemik steroid kullananlarda, ihtiyozis, kollojen vasküler hastalıkları olanlarda yüzeysel mantar enfeksiyonları daha sık görülmektedir. Etkilenen bölgede kaşıntı, cilt lezyonları ve kızarıklık, halkasal şekilli lezyonlar, koyu veya açık renkli değişik alanlar gibi belirti ve şikâyetlere neden olabilirler.

Tanı esas olarak cildin görünümüne göre konur. Tedavide kişisel bakım çok önemlidir. Deri temiz ve kuru tutulmalıdır. Ciddi ve uzun süreli enfeksiyonlarda hekime başvurulmalıdır. Tedavi edilmediği zaman üzerinde bakterilerin üremesi ile ikincil bakteriyel enfeksiyonlar olabilir.

Genel olarak iyi temizlik şartları enfeksiyonu önlemeye yardımcıdır. Mantarlar bulaşıcı olduğu için elbise, saç fırçası veya kişisel kullanılan gereçler risk grubunda olan veya mantar geçiren insanlarla paylaşılmamalıdır.

Binlerce tür mantar bulunmasına rağmen bunların sadece çok azı insanlarda hastalığa neden olur.

Dermatofitozlar, kandidiyazis ve pitiriazis versikolor en sık karşılaşılan yüzeysel mantar hastalıklarıdır. Aynı cins mantarlar tarafından oluşturulmalarına karşın, değişik vücut bölgelerinde çok farklı klinik tablolar gösterebilirler. Yaz mevsiminde aşırı sıcak ve terleme nedeniyle en sık görülen mantar enfeksiyonları şunlardır:

1. *Tinea pedis*: Ayaklarda görülen mantar enfeksiyonudur. 3 ana klinik görünümü vardır.

A. Interdigital tip: En sık görülen tiptir. Parmak aralarında çatlaklar, kızarıklıklar, kaşıntı bazen de akıntı ile karakterizedir. Bu tipin biraz daha dermise doğru ilerlemesi ile ülseratif tip oluşabilir. Ayrıca parmak aralarına mantar hastalığının üzerinde bakteriyel enfeksiyon oluşması *Tinea pedis*

adı verilen oldukça ağır bir klinik tabloya neden olur.

B. Kronik hiperkeratotik veya kuru tip: Hafif eritemli (kızarıklık) bir zemin üzerinde özellikle ayağın dış yan yüzeyinde ve topuqlarda ince beyaz çizgilenmelerle karakterizedir.

C. Veziküler tip: İçi sıvı dolu küçük kabarcıklar ile karakterizedir. Bazen bu lezyonlar ilerleyip daha büyük büllere neden olur, bu büllerin patlamasıyla da erozyonlar ortaya çıkar.

2. *Tinea manum*: Avuç içlerinin kronik mantar enfeksiyonudur, genellikle tek elde (daha çok kullanılan elde) ve *tinea pedis* ile birlikte görülür. Bu durum Celal Muhtar hastalığı olarak ta bilinir.

3. *Tinea Cruris*:(*Tinea aînguinalis*): Kasıkların subakut ya da kronik mantar enfeksiyonudur. Ayaklardan sonra en sık tutulan bölge kasıklardır. Yetişkin erkeklerde sıktır. Hastaların çoğunda ayak mantarı vardır ve hastalık eller aracılığıyla ayakta kasığa bulaşır. Uyluk bölgesine ve bazen kalçanın arkasına sıçrayabilir. Nemli sıcak hava, sıkı giysiler ve şişmanlık

kolaylaştırıcı faktörlerdir. Çok kaşıntılı olan hastalık kasıklarda kırmızı, kepekli, keskin sınırlı yaralar şeklinde başlar.

4. *Tinea Korporis*: El, ayak ve kasık dışında gövde, kollar ve bacaklarda görülen mantar hastalığıdır. Her yaşta görülebilir. Vücudun diğer kısımlarından örneğin ayak mantarından veya hayvanlardan bulaşabilir. Keskin sınırlı, halka şeklinde, kenarları hafifçe kabarıklık, kırmızı ve kepekli, ortası normal deri görünümünde tek ya da çok sayıda yaralar şeklindedir.

5. *Tinea Facialis*: Yüzde görülen iyi sınırlı yama tarzı ya da plak tarzı kızarıklık ve pullu bir lezyondur. Genellikle asimmetrikdir. Saçlı derinin çocuklarda görülen mantar enfeksiyonudur.

7. *Tinea Barbave*: Bıyık ve sakal bölgesinin papül, püstül, nodüllerle karakterize mantar enfeksiyonudur.

8. *Onikomikoz (Tinea unguim)*: El ve ayak tırnaklarının genellikle kronik mantar enfeksiyonudur. Ayak tırnaklarında daha sık olarak ortaya çıkar. Görünüş bozukluğundan başka hastaya fazla rahatsızlık vermez. Her yaşta görülebilir. Yıllarca sürebilen bir hastalıktır. Tırnağın bir bölgesinde sınırlı olabileceği gibi, tüm tırnağı da tutabilir. Hasta tırnak parlaklığını kaybeder. Kalınlaşır. Rengi sarı veya sarı-kahverengi olur. Tebeşir kıvamında, güve yeniği görünümündedir. Mantarlar genellikle tırnağa açık ucundan girerek tırnak yatağına doğru ilerler.

Tedavi yöntemleri:

Etkilen bölgeye tercihen akşamları olmak üzere krem, sprey ya da pudra formlarından biri en az 3 hafta boyunca uygulanır.

Lezyon tamamen iyileştikten sonra 1–2 hafta daha ilaç kullanımı nüksü önleyecektir.

Oral tedavi süresi endikasyona ve enfeksiyonun şiddetine göre değişir.

	Yetişkin	Çocuk	Yaşlılarda kullanım	Uyarı-doza aşımı
T.pedis	*2–6 hafta —1 ay	*2 yaş altı kullanılmaz. —12 yaş altı kullanılmaz	*Karaciğer böbrek fonksiyon bozukluğu göz önünde bulundurulmalıdır.	*Kronik karaciğer disfonksiyonu olan ve Kreatin klerensi 50 ml/dak altında olan hastalarda yarım doz alınmalı.
T.corporiscrusis	*2–4 hafta —2 hafta		—proton pompası inhibitörleri emilimi azaltır —sülfonilürenin plazma kons. yükseltir>hipoglisemi gelişebilir —digoksin ve siklosporin serum seviyelerini artırabilir. İzlem gerekir.	*Doz aşımında baş ağrısı, bulantı, baş dönmesi görülür. Aktif kömürle ilaç elimine edilir.
Cutaneous candidiasis	*2–4 hafta			—karaciğerde metabolize olduğu için 1 aydan uzun kullanılması halinde halsizlik, karın ağrısı bulantı yapabilir. Karaciğer fonksiyon testi önerilir.
El tırnağı onikomikozu	*6 hafta (sağlıklı tırnak büyü-yünceye kadar) —2 hafta(1 hafta ilaç–3 hafta ara)			
Ayak tırnağı onikomikozu	*12 hafta (sağlıklı tırnak büyü-yünceye kadar) —3 hafta (1 hafta ilaç 3 hafta ara, 1 hafta ilaç 3 hafta ara, 1 hafta ilaç)			

*TERBİNAFİN
—ITRAKONAZOL TEDAVİ ŞEMALARIDIR.

Mitolojiden Hippokrates'e ve Galenos'a...

Apollon' un oğlu ASKLEPIOS, doğup da yürüyünce tanrılara doğru ilk günden hekimlik oldu payı insanlar arasında da, ölümsüzler arasında da ve gücü hep sağlığa oldu. Ama ölüleri de diriltmeye başlayınca ASKLEPIOS, yıldırımlar yağdıran ZEUS durur mu; ASKLEPIOS da almış payını yıldırımlardan. ASKLEPIOS, ZEUS'un yıldırımı ile vurulunca düşer son dem yazdığı reçete elinden bir ot üstüne sicim gibi bir yağmur reçetenin özünü karıştırır toprağa derler ki mitolojide böylece büyümüş her derde deva sarımsak. ASKLEPIOS vurulunca evet

Kızı HYGIEIA devralmış hekimliği adı da sağlık anlamına gelir, kendi de: Deva ve ilaç Yer altı yaratıklarının en özgürü yılan ile simgelenir HYGIEIA. Yıllar sonra HIPPOKRATES 'in olur hekimlik Kos adasında şifa dağıtır HIPPOKRATES "Vegrorum arcana visa, audita intellecta nemo eliminat" diye seslenir yıllar öncesinden yıllar sonrası GALENOS'a. Bu kez panzehir olan yılan simge olur tıbbı, eczaya. Ve kutsar Bergama Asklepiyonu ASKLEPIOS'u, HYGIEIA'yı, ve GALENOS'u nice sonra...(*)

HİPOKRATES (MÖ 460-377)

Tıbbın babası sayılır.Yaşamı üzerine bildiklerimiz neredeyse tümüyle Platon'a dayanır.Hippokrates'in Sokrates'in bir çağdaşı olduğunu, Kos adasının yerlilerinden olduğunu ve bir Asklepiad, yani kökenleri İlyeştirme Tanrısına uzanan bir ailenin ya da loncanın üyesi olduğunu öğreniyoruz. Hem bir hekim olarak hem de bir tıp öğretmeni olarak ünlüydü ve bedeninin bilgisinin bütün insanın bilgisine bağlı olduğunu savunuyordu.

Taşoz, Abdera , Larissa , Kyzikoz' da sürdürdü hekimliğini.Anadolu'nun kuzey illerini tamamlayınca, Kos'a (İstanköy Adası) döner.Çağının tüm hekimlik bilgileriyle donatılmıştır.Klinik gözlemi ilk başlatandır.Hippokrates'in yazılarında sık sık geçen aşağıdaki sözlerin evrensel bir geçerlik kazanmasına karşın, bugün onu alıntılanlardan çok azı bunun başlangıçta hekimlik sanatına gönderme yaptığını bilir: "Yaşam kısa, ama Sanat uzundur; fırsat uçucu, deneyim aldatici, ve yargı güçtür. Hekim yalnızca kendisi doğru olanı yapmak zorunda olmakla kalmaz ama aynı zamanda hastanın, bakıcıların ve dışardakilerin işbirliği yapmalarını da sağlamalıdır." Hippokrates izleyen kuşaklar için tıbbın yasa koyucusu "arılık ve kutsallık içinde yaşayan ve sanatını uygulayan" ideal hekim olmuştur.Hala anılan Hi-

pokrat yemini onun kurallarına dayanır:

HİPOKRAT ANDI

Hekim Apollon Aesculapions, hygia panacea ve bütün Tanrı ve Tanrıçalar adına. And içerim, onları tanık ve şahit tutarım ki, bu andımı ve verdiğim sözü gücüm kuvvetim yettiği kadar yerine getireceğim. Bu sanatta hocamı, babam gibi tanıyacağım, rızkımı onunla paylaşacağım. Paraya ihtiyacı olursa kesemi onunla bölüşeceğim. Öğrenmek istedikleri takdirde onun çocuklarına bu sanatı bir ücret veya senet almaksızın

öğreteceğim. Reçetelerin örneklerini, ağızdan bilgileri şifahi malumatı ve başka dersleri evlatlarıma, hocamın çocuklarına ve hekim andı içenlere öğreteceğim. Bunlardan başka bir kimseye öğretmeyeceğim. Gücüm yettiği kadar tedavimi hiç bir vakit kötülük için değil yardım için kullanacağım. Benden ağrı (zehir) isteyene onu vermeyeceğim gibi, böyle bir hareket tarzını bile tavsiye etmeyeceğim. Bunun gibi bir gebe kadına çocuk düşürmesi için ilaç vermeyeceğim. Fakat hayatımı, sanatımı tertemiz bir şekilde kullanacağım. Bıçağımı mesanesinde taş olan muzdariplerde bile kullanmayacağım. Bunun için yerimi ehline terkedeceğim. Hangi eve girersem gireyim, hastaya yardım için gireceğim. Kasıtlı olan bütün kötülüklerden kaçınacağım. İster hür ister köle olsun erkek ve kadınların vücudunu kötüye kullanmaktan mazarattan sakınacağım. Gerek sanatımın icrası sırasında, gerek sanatımın dışında insanlarla münasebette iken etrafımda olup bitenleri, görüp işittiklerimi bir sır olarak saklıyacağım ve kimseye açmayacağım. Vegrorum arcana visa, audita intellecta nemo eliminat.Tıpta yemin denilince ilk akla gelen Hipokrat Andıdır. Hipokrat (M. Ö. 460 – 370) yaklaşık 2500 yıl önce tıbbın özellik arzeden bir sanat olduğu fikrini benimseyerek, bu sanatı yapacak olanları belli bir yemin etrafında birleştir-

mek ve sanatın kutsallığını ifade edebilmek amacı ile böyle bir metni gelecek kuşak hekimlere miras bırakmıştır. Tıpta yemin Hipokrattan sonra da Galen, Lannenec, Hufeland gibi ünlü isimlerin de ilgi odağı olmuş ve bu hekimlerde kendi oluşturdukları metinleri tıp dünyasına armağan etmişlerdir. Ancak yeminlerin sadece isimleri değişmiş, anlam ise "Hipokrat Andı" nda olduğu şekli ile kalmıştır: "Hayata saygı duymak ve zarar vermemek." Hippokrates'ten sonra Galenos, tıpta ve eczacılıkta önemli bir dönüm noktasıdır.

GALENOS (131-201)

Ünlü tabib ve filozof. Asıl adı Galenos olup, İslam dünyasında Calinus olarak tanınmıştır. Hipokrat ile birlikte çağının en ünlü hekimi olarak kabul edilmiştir. Galenos, eski adı Pergamon olan bugünkü Bergama'da doğdu. İlk eğitimi mimar olan babasından aldı. Babası daha çok geometrik ve aritmetik derslerini verirken aynı zamanda mantık ve tıp

alanlarında da eğitim görmesi için yönlendirdi. Eğitim maksadıyla Bergama, İzmir, Corinthos ve İskenderiye'ye giderek buralarda tıp eğitimi gördü. Eğitimi sırasında Aristocu felsefecilerle görüştü. Daha sonra Bergama'ya geri döndü. Roma'ya çağrılarak kralın küçük oğluna özel hekim olarak tayin edildi. Bu arada fırsat buldukça boş zamanlarını değerlendirerek tıp ve felsefe konularında ders verirken, bu alanlarla ilgili olarak eserler yazdı. İnsan anatomisi ve fizyolojisi üzerinde çalışarak deney ve gözlemlerde bulundu. Bir kısmı günümüze kadar ulaşan 500 den fazla eseri vardır. Eserleri önce 1525 yılında Venedik'te 5 cilt basıldı. 1821 yılından 1833'e dek Leipzig'de 20 ciltlik bölümü yayınlandı. Fransızcaya Darenberg tarafından 1854 yılında yalnızca hekimlikle ilgili 4 cildi çevrildi. 9.yy'da 129 yapıtı Arapçaya kazandırıldı. Galenos, tıp alanında önemli bir aşama katetti. Hipokrat'tan beri süre gelen tıp ilmi ve ahlakına da

bağlı kaldı. Canlı hayvanlar üzerinde deneysel çalışmalar yaptı. Kas ve kemikleri ayrıntılı inceledi. Kafa sinirlerinin yedi çiftini ve kalp kapakçıklarını tanımladı. Galenos, kendine has yöntemler kullanarak tecrübe ve klinik gözlemlerine dayanan bir birikim oluşturdu. Farmakolojik buluşların da yardımıyla orijinal tedavi şekilleri uyguladı. Ulaştığı anatomik buluşları, kendisinden uzun zaman sonra bile başvuru kaynağı olma özelliğini devam ettirdi. Kendisinden önce damarlarda kan yerine havanın dolaştığına inanılıyordu. Damarlarda kanın dolaştığını ortaya koyması ve kısmen de olsa küçük kan dolaşımının farkına varması, o dönem için çok önemli aşamalardı. Galenos fizyolojisi, 1400 yıl boyunca tıp alanında etkisini sürdürdü.

Eczacılıkta büyük öneme sahip bir bilgidir. Hatta günümüzde eczacılık fakültelerinde verilen meslek bilimleri derslerinden farmasötik teknolojinin önceki adı galenik farmasidir.

Titizliğin dayanılmaz pisliği

Bu teorimi Fas'da Atlas dağlarındaki bir tuvaleti temizleyen genç bir kıza izlerken geliştirmiştim. Türkiye'de neden tuvaletlerin temiz kalamadığını hep merak ettiğimden dikkat etmişim kıza. Nasıl oluyor da bizden geri ve pis olduğunu düşündüğümüz bir ülkenin tuvaletleri bu kadar temiz oluyordu!??? Kız ellerine eldiven giymeden temizliğe canla başla girişmişti ve öğrenmeden temizliyordu. İşte o zaman bizim ülkemizde neden tuvaletlerin hep pis olduğunu iyi anladım. Çünkü biz dokunmaya öğrendiğimiz için kendi çöpümüzü bile ortalığa bırakıyor ve halihazırda pislenmiş bir yeri rahatlıkla temizleyebilecekken o pisliğin üzerine daha fazlasını ekliyoruz. Yine bizden çok geride bir ülke olan Nepal dağlarındaki kamp yerimize ulaştığımızda da bizi aynı sınav bekliyordu. 'TEMİZ' Türkler olarak ilk isimiz tuvaleti teftiş etmek oldu. Eski tarz ama çok temiz bir tuvaleti 30 dakikada korkunç duruma sokmayı başarmıştık. Kimse bulduğu gibi bırakmamış ve kimse de 'bari ben temizleyeyim' dememişti. Üstelik bir avuç kişiydik yani kimsenin suçlayabileceği bir yabancı yoktu. İşin acı tarafı ise temizliğin yılmaz bekçileri olarak görünen hemcinslerimin pisliğe en fazla katkısı olan taraf olmasıydı! Nepal dağlarındaki 3 günlük yürüyüşümüz sırasında bir tane pis tuvalet görmedim. Lavabo olmaması dışında bütün tuvaletlerin bir kusuru yoktu. Temizlik malzemesi yoktu, çalı süpürgesi kullanılıyordu, bir kaç eve bir çesme düşüyordu. Bütün bunlara rağmen sabahın erken saatinde evinin önünü süpüren, dere kenarlarında dişlerini fırçalayan kadın ve erkeleri görünce çok şaşırıyordum. Bu fakirlik içinde diş fırçalamayı atlamıyorlardı ve onları küçüm-

ÜMRAN ALTUNKAYA

seyen Türklerden kimbilir kaçının bu alışkanlığı yoktu. Hindistan'da ise girdiği her yeri temizlemeye çalışan bizden başka deli yoktu. Titizlikten çıldırmak üzere olan yol arkadaşım ağır sırt çantasını pislenmesin diye gezi boyunca kucağında taşırken temizlik için kullandığı kağıtları ve ıslak medilleri yere atmakta bir sakınca görmemişti. Bizim geçtiğimiz yerleri arkamızda bıraktığımız temizlik malzemesi yığınından anlamak mümkündü. O zaman iyice emin oldum ki öğrenme nidaları atan insanlar pisleneceğim korkusu ile temizlik yapmadıklarından etrafı daha fazla pisletiyorlardı. Diyeceksiniz ki 'bu nasıl iş? Titizlikle pislik nasıl bir arada olabilir?'. Olabiliyor işte!! "Tencere dibin kara, seninki benden kara" misaliyiz biz Türkler. Hele, mutfağında yanlışlıkla kibrit düşürseniz evini 10 dakikada yakacak kadar yağ birikmiş vatandaşlarımızın İngilizler'i 'pis'likle suçlaması trajik-komik gelmiştir bana. Yanlış anlaşılmasın, ben de çok titiz olarak tanımlanan biriyim ama artık biliyorum ki titizliğin iki farklı boyutu var; pisliği temizleyen titizler ve pislikten korkan titizler!! Sadece tuvaletler değil tabii konu; arabasının küllüğünü asfalta boşaltan, yediğinin çöpünü arabadan yola fırlatan, evinin süprütüsünü sokağa döken, yıkadığı halının kirli suyunu sokağa akıtan hatta halısını sokakta yıkayan bir anlayışın başkalarının temiz bir ortam kullanma hakkına saygı göstermesini beklemem biraz ütöpik görünebilir ama değişmeyecek hiç bir alışkanlık yoktur. Herkes evinin önünü temizlese bütün şehir hatta ülke tertemiz olur!! Özetle pislik temizlemekten korkmayan temizdir!! Etrafınıza bakın bakalım bu teorimin doğru olduğunu görmeyecek misiniz?